

Vitan og vøkstur

Yvirskipaði granskingarpolitikkur Føroya

2011-2015

Føroya Vísindaráð 2011

Inngangur

Gransking gevur okkum nýggja vitan um okkum sjálvi og um okkara umhvørvi. Soleiðis er gransking av avgerandi týðningi fyri at menna okkara mentan og samfelag. Leitanin eftir nýggjum innliti er ein partur í tí at vera menniskja og eitt framhald av barnsins forvitni. Tí hevur arbeiðið at skapa nýggja vitan eitt virði í sjálvum sær. Men gransking hevur eisini við sær kunnleika og loysnir, sum gera, at tað er møguligt at betra um samfelagið og at skapa framburð.

Eitt samfelag krevur alsamt nýggja, dagførda vitan, sum aftur elvir til nýggjar, grundleggjandi spurningar. Til dømis bera veðurlagsbroytingarnar í sær, at neyðugt er við vitan um bæði torgreidd høpi í náttúruni og í sosialum mynstrum, og ikki minst vitan um sambandið millum menniskju og náttúruna.

Tað eru aloftast ágrýtin, árvakin og áhaldandi fólk, ið undrast á lívsins viðurskifti, sum fara undir gransking. Hesi fólk hava brúk fyri umstøðum og kørnum, har tey trívast og fáa hug at skapa nýggja vitan, bæði heima og í altjóða samstarvi. Eisini hava tey fyri neyðini umstøður at bera vitan sína víðari til komandi ættarlið.

Endamálið við føroyska granskingarpolitikkinum er at búgva Føroyar til nútíð og framtíð. Ein kjølfestur granskingarpolitikkur skapar samfelagsligan dynamikk og trivnað. Granskingarpolitikkurin skal byggja brýr um gjónna, ið er millum ynski, dreymar og framsøkni øðrumegin, og veruleikan hjá einari smátjóð hinumegin.

Styrktir karmar fyri føroyskari gransking

Fróðskaparsetur Føroya miðdepil fyri útbúgving og gransking

Umhvørvi fyri útbúgving og gransking verða savnað við einum sterkum Fróðskaparsetri Føroya sum natúrligum miðdepli og samstarvsfelaga.

Tilgongdin at leggja útbúgvingarstovnar afturat Fróðskaparsetrinum og uppstiga allar útbúgvingarnar, skal halda fram.

Granskingarumhvørvini eru smá og viðbrekin og skulu í størst møguligan mun verða lögð saman í størri eindir fyri at tryggja dygd og samanheng. Virkseimið hjá sektorgranskingarstovnunum skal verða samskipað og formliga knýtt at Fróðskaparsetrinum, har tað ber til. Fróðskaparsetrið skal eisini hava avtalur við útlenskar stovnar um útbúgving og gransking. Fróðskaparsetrið skal vera ein sterkur og sjónligur útbúgvingar- og granskingarstovnur, sum

gagnnýtir tøka tilfeingið í Føroyum til dygdargóðar útbúgvingar og dygdargóða gransking, sum samfelagið hevur brúk fyri.

Felags arbeiðsumstøður fremja samstarv og dygd

Arbeitt skal verða miðvíst við at skapa eitt gott felags arbeiðsumhvørvi á Fróðskaparsetrinum og sektorgranskingarstovnunum. Arbeiðsplássini hjá granskarunum og undirvísingarøkini skulu liggja lið um lið, soleiðis at útbúgvingarumhvørvið fær nyttu av teimum hentleikum, sum granskingin kann veita. Karmar skulu skapast, har granskarar og lesandi á øllum fakøkjum kunnu nýta somu arbeiðshøli, undirvísingarhøli, bókasavn, teldunetverk, matstovu og annað.

Stovnarnir og granskararnir hava fyri neyðini at hava eitt universitets- og granskingarbókasavn tøkt við vælútgjørdum hølum, neyðugum bókmentum, fullari atgongd til elektronisk tíðarrit og tøkniligum amboðum.

Hátøknilig gransking krevur rannsóknarstovur og tilíkt, sum hvørki føroysku virkini ella føroysku sektorgranskingarstovnarnir hvør sær hava fíggjarliga megi til at uppbyggja ella stødd til at gagnnýta. Infrakervið til hátøkniliga gransking og menning (rannsóknarstovur, tól, felags høli, ráðgeving, kveiking og kleking av vinnuligum verkætlanum og annað) skal savnast og vera til taks hjá bæði granskingarstovnum og vinnu í einum granskarasetri. Granskarasetrið skal stuðla og birta undir meira og fjølbroyttari gransking, millum annað í heilsu og biotøkni, og vera miðdepil í føroyskari vinnugransking, menning og nýskapan.

Føroyar fullgyl dugir limir í altjóða granskingarsamstarvi

Føroyar luttaka í norðurlensskum granskingar- og menningarsamstarvi, m.a. Nordforsk, NICE og í útnorðursamstarvi. Harafturat luttaka Føroyar í ES-granskingarsamstarvi. Lóggáva og sáttmálar skulu gerast, sum tryggja karmarnar fyri altjóða samstarvi.

Føroysku raðfestingarnar av granskingar- og menningarøkjunum skulu í ávísan mun lagast eftir altjóða raðfestingunum, fyri at føroysku verkætlanirnar kunnu fáa neyðugu eginfíggjingina, so vit til fulnar kunnu gagnnýta okkara altjóða møguleikar.

Fyri at geva føroyska vitanarumhvørvinum og samfelagnum sum heild íblástur og atgongd til týðningarmikla vitan og kunnleika, skal arbeiðast miðvíst við at fáa bæði royndar granskarar og granskaralesandi úr útlondum til Føroya, og at føroyskir granskarar og granskaralesandi fara burtur í styttri og longri tíðarskeið.

Betri skipanir og lógarkarmar fyri íløgur í gransking, menning og nýskapan

Skipanir verða settar í verk, ið stimbra nýskapan og eggja vinnuni at gera íløgur í gransking og menning. Yvirskipaðu politisku ætlanirnar á ymsu økjunum, sum umskarast, skulu samskipast og lagast til nýggja hugburðin.

Dagføra og greina hagtøl um gransking, menning og nýskapan

Til tess at hava góð stýringaramboð og at kunna máta og meta um politisk tiltøk og raðfestingar, er alneyðugt at hava dagførd og neyv hagtøl og greiningar av hesum.

Dygg og støðug granskingarfigging

Langtíðar avtalur millum politisku skipanina og granskingarstovnarar

Virkseimið hjá hægri útbúgvingar- og granskingarstovnunum krevur langtíðarráðlegging og kendar karmar. Sum fastur liður í mál- og avriksstýringaravtalam skulu breiðar politiskar semjur gerast um karmar fyri í minsta lagi trý ár.

Samskipa kappingarjáttanir og fyrisita tær einsháttað

Fyrisitingin av øllum játtanum, har peningur kann søkjast til gransking, menning og nýskapan, skal samskipast. Felags mannagongdir og fyrisitingarskipanir skulu tryggja, at øll, sum hava hugskot til verkætlanir, á einum og sama staði kunnu fáa vegleiðing og søkja stuðul til hesar ætlanir. Krøvini til umsóknirnar mugu tillagast ymsu sløgini av verkætlanum fyri at lofta góðu hugskotunum og tryggja gjøgnumskygni.

Reglulig eftirmeting av øllum verkætlanum, ið fáa stuðul, skal tryggja, at sum mest fæst burturúr einstøku játtanunum og skal fáa til vega vitan um avrikini.

Styrkja figgjarkarmarnar til gransking, menning og nýskapan

Samlaða almenna játtanin til gransking, menning og nýskapan skal miðvíst skipast og styrkjast komandi fimm til sjev árin.

Øll øking av kappingarjáttanum skal savnast í Granskingargrunninum. Í tí sambandi skal Granskingargrunnurin umskipast og víðkast til at fevna um gransking, menning og nýskapan.

Tryggjast skal, at vitanarumhvørvið er nóg sterkt til at kunna bera økta virkseimið. Tí mugu Setrið og sektorgranskingarstovnarnir styrkjast, samstundis sum Granskingargrunnurin fær pening til økt virkseimi.

Raðfesting av granskingarøkjum

Møguleikin fyri ávirkan og virkni avgerandi fyri raðfesting av granskingarøkjum

Neyðugt er at raðfesta øki út frá ymiskum fyrilitum. Til ber at býta gransking og granskingarúrslit upp í bólkar í mun til, hvussu viðkomandi granskingin er í altjóða høpi, og hvussu viðkomandi hon er í Føroyum.

Fyrilit kann takast til ynskið um, at granskingin og granskingarúrslitini skulu vera kappingarfør í alheims samfelagnum, og at úrslitini skulu hava møguleika at koma í sonevnda excellence-bólkin.

Eisini kann fyrilit takast til ynskið um at raðfesta tørvin, sum tað føroyska samfelagið hevur á nýggjari vitan um heilsu, samfelag, mentan, vinnu o.a. Henda nýggja vitanin kann hava stóran týðning fyri føroyska samfelagið, hóast hon kanska ikki hevur størsta áhugan í altjóða høpi.

Raðfesting av økjum er lykilin til góð úrslit

Ein føroyskur granskingarpolitikkur kann eyðvitað ikki fevna um alt og kann ikki raðfesta øll granskingarøki og allar vísindagreindir. Kjarnuøki skulu veljast, og orka okkara miðvíst leggjast í tey til tess at fáa størstu ávirkan og úrslit, sum eru samfelagnum at gagni.

Tá yvirskipaði granskingarpolitikkurin er góðkendur, verður miðað ímóti, at Landsstýrið í samráð við Vísindaráðið, og eftir tilmæli frá Granskingarnevndini, raðfestir í mesta lagi fimm granskingarøki. Henda raðfesting skal kjølfesta yvirskipaða granskingarpolitikkin og skal speglast í játtanunum til granskingarstovnarnar og í kappingarpuljum í Granskingargrunninum. Raðfestingin verður dagførd triðja hvørt ár.

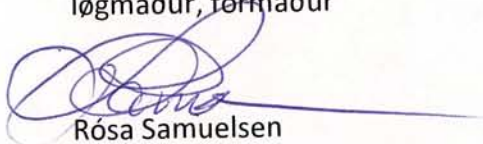
Samtykt á Vísindaráðsfundi 28. januar 2011

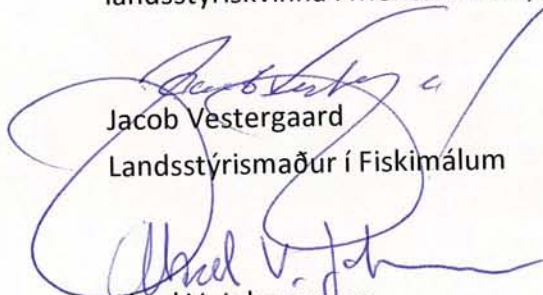
Kaj Leo Holm Johannesen
løgmaður, formaður

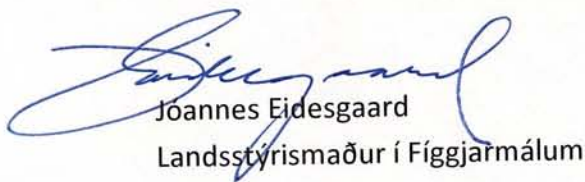
Helena Dam á Neystabø
landsstýriskvinna í Mentamálum, næstformaður

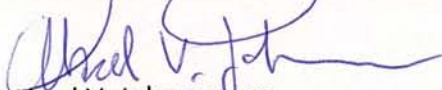
Rósa Samuelsen
Landsstýriskvinna í Almannamálum

Jacob Vestergaard
Landsstýrismaður í Fiskimálum

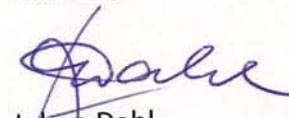
Jóannes Eidesgaard
Landsstýrismaður í Fígjarmálum

Aksel V. Johannesen
Landsstýrismaður í Heilsumálum

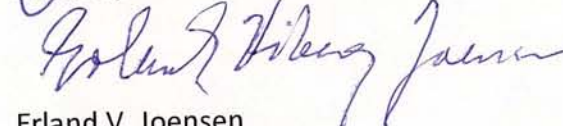
Annika Olsen
Landsstýriskvinna í Innlendismálum

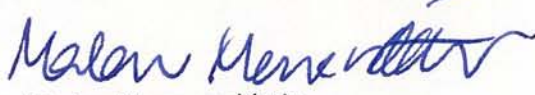
Johan Dahl
Landsstýrismaður í Vinumálum

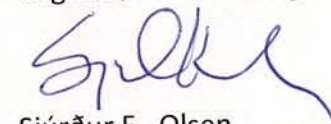
Bergur Poulsen
Vegna Føroya Arbeiðsgevarafelag

Erland V. Joensen
Vegna Løntakarafeløgin

Malan Marnersdóttir
Vegna Fróðskaparsetur Føroya

Sjúrdur F. Olsen
Valdur av løgmanni

Andras M. Mortensen
Vegna Hug- og samfelagsvísindi

Jan Arge Jacobsen
Vegna Náttúru og Heilsuvísindi